

Schriftlicht

Bij God buiten beeld?

P. Schelling

... om de Heer steeds opnieuw aan hen te herinneren.

(Exodus 28:29 slot)

Wie wat met muziek heeft, klassieke muziek zagezegd, kent het oratorium ‘Elias’ van de Duitse christen-jood Felix Mendelssohn Bartholdy (1809-1847). Het monumentale zang- en muziekstuk heet ook wel ‘Elijah’, in het Engels, omdat het oorspronkelijk in die taal is uitgevoerd. De componist begon ermee in 1836, maar pas na een opdracht voor een groot koorwerk voor het Birmingham Music Festival gaf hij de theoloog Julius Schubring de taak om passende bijbelteksten bij elkaar te zoeken. In grote haast voltooide hij het werk voor de première van de Engelse versie op 26 augustus 1846, die groot onthaal kreeg. Maar Mendelssohn was nog niet tevreden, werkte het oratorium om en in het jaar van zijn overlijden, 1847, klonk het in de vorm zoals wij die nu nog kennen.

De componist en zijn tekstschrijver zetten in soloaria’s en koren – met een prachtige eigen rol voor het begeleidende orkest – vier episoden uit het leven van de profeet neer, ontleend aan 1 Koningen 17, 18 en 19: de weduwe en haar zoon in Sarefat, de Karmel met de confrontatie met de Baälpriesters over wie er God is, en aansluitend de ruisende stortregens – zo kan het eerste deel eindigen met een juichend danklied voor de Heer die het dorstige land weer drenkt. In het tweede deel komen aan de orde de dreiging van Izebel, Elia’s vlucht naar de woestijn en zijn klacht ‘Het is genoeg geweest, Heer. Neem mijn leven, want ik ben niet beter dan mijn voorouders’. Ter zijde, om maar even een detail te noemen: zo aangrijpend als Bach in zijn ‘Matthäus’ viool en alt Petrus’ berouw laat vertolken in de aria ‘Erbarme dich, mein Gott’, even ontroerend geeft Mendelssohn – Bachs geestelijke leerling – met bas en cello in de aria ‘Es ist genug!’ een blik in de dodelijk vermoeide ziel van Elia. Volgt de scène van Gods verschijning bij de Horeb – pas ‘in een zacht suizelen’, net als in het paradijs (Gen. 3:8) –, waarop Mendelssohn direct Elia’s ‘hemelvaart’ uit 2 Koningen 2 laat volgen. Ten slotte zet de *christen*-jood Mendelssohn in een verrassend slotdeel het venster open naar de Messias, met behulp van Maleachi 3 (en andere messiaanse profetieën): er komt nog een nieuwe ‘Elia’ – ‘Johannes is de Elia die komen zou’, zei Christus later – en dan zal het licht opgaan voor de rechtvaardigen. Zo kan het oratorium eindigen met de lof van Psalm 8: ‘Heer, onze Heer, hoe heerlijk is uw naam in alle landen.’

‘De Heer ziet het niet’

Ik verontschuldigd me bij de lezer, maar ik kon het niet laten: deze lange intro wil ook in ons blad een klein publiek eerbetoon zijn aan de 70-jarige Jannes Munneke, begenadigd ‘muzikant’ onder ons, die op 21 november jl. met deze prachtige ‘Elias’ zijn loopbaan bij de GOV ‘Magdiël’ beëindigde in de Amersfoortse St.-Joriskerk – op het moment dat ik schrijf, heeft hij met ons alleen ‘de generale’ nog voor de boeg...

Die lezer zal dit excuus van me willen accepteren, maar hij zal zich toch in gemoede hebben afgevraagd waar ik heen wil met deze inleiding op dit eindejaars-Schriftlicht.

Wel, ik sloeg één stukje ‘Elias’ nog over: de opvallende inleiding. Al vóór de gebruikelijke muzikale intro is er de vloek van Elia. Vervolgens klinkt de hulproep van het volk dat

schreeuwt in de droogte, terwijl Mendelssohn Obadja hen laat oproepen tot berouw en terugkeer naar de Here. Want “‘Als u Mij van ganser harte zoekt, zal Ik Mij laten vinden’ – spreekt onze God’ (Jer. 29:13-14a). Maar dan roept het volk: ‘Maar de Heer ziet het niet. Hij spot met ons’ (vgl. Psalm 2:4). ‘De vloek is over ons gekomen. Hij zal ons achtervolgen tot Hij ons doodt’ (vgl. Deut. 28:20,22).

‘Maar de Heer ziet het niet.’ We herkennen dat zinnetje uit een paar psalmen (10:11; 94:7). Maar daar zijn ze een brutale gedachte van ‘de vijand’ en de dichter recht vol vertrouwen zijn rug tegenover die overmoed (10:14; 94:8v).

Nee, psalmdichters – om maar bij hen te blijven en er niet de soms net zo bitter klagende profeten (Jeremia!!) bij te halen –, psalmdichters verwoorden op een andere manier dit gevoel van ‘ziet God het wel’? Of is Hij net als Baäl, tegen wie Elia de priesters harder laat roepen omdat hij misschien wel een dutje doet of even ‘naar achteren’ is? Psalmdichters roepen dan: ‘Hoelang nog, Heer?’ Ze doen dat klagend: ‘Hoelang, Heer, moet ik nog wachten?’ (6:4) en ‘Hoelang nog, Heer, zult u mij vergeten, verbergt u voor mij uw gelaat?’ (13:2-3; *dat de Here vergeet en zich verbergt, staat blijkbaar vast!!*). Of, met een andere invalshoek en half verwijtend: ‘Heer, hoelang blijft u (werkeloos) toezien?’ (35:17) en ‘Hoelang nog, God, zal de tegenstander u bespotten?’ (74:10). Of schuld bewust, hoewel ook wel erg heftig: ‘Hoelang nog, Heer? Bent u voor eeuwig verbolgen? Hoelang blijft uw woede branden?’ (79:5; 89:47). Om nog één voorbeeld te noemen: Mozes’ nederige en eerbiedige vraag, waarmee wij ook graag een jaar afsluiten: ‘Keer u tot ons, Heer – hoelang nog? Ontferm u over uw dienaren’ (90:13).

In situaties waarin het water de dichters kennelijk tot de lippen gestegen is, komt die klacht eruit. Ziet u eigenlijk wel wat hier gebeurt? Hoelang moet dat nog doorgaan? Grijpt u nooit eens in?

Het is niet zo moeilijk ons omstandigheden voor de geest te halen waarin Gods beleid voor ons een groot vraagteken is. Of dat nu spanning en lijden in ons eigen leven of in onze directe omgeving is, of dat het gaat om ellende in de wereld waarin wij leven. Een wereld waarin wijzelf en vooral onze nog onervaren en kwetsbare kinderen blootstaan aan zo intense satanische zuigkracht, dat we ons soms wanhopig afvragen of we de eindstreep van het geloof wel zullen halen. Een wereld waarin we hier en daar tirannen zoveel geweld tegen weerloze mensen zien ontketenen, dat het de overlevenden generaties kost om hun trauma’s te overwinnen. En de Here laat het allemaal gebeuren, zolang het past in zijn beleid – zegt ons gelovig verstand. Maar ons gekwelde hart kan zomaar gaan zeggen: ‘De Here laat het allemaal maar gebeuren!’ En we bedoelen: het raakt Hem blijkbaar niet! Hoort Hij wel hoe ze Hem en zijn werk belasteren? Waarom grijpt Hij niet in? Binnenkort gaan we weer een jaargrens over. En dan gewoon maar weer van 2008 naar 2009? Zou dat nou eens geen moment voor Hem zijn om in deze wereld te laten zien wie het *echt* voor het zeggen heeft? Of moeten de ellende van de wereld en het bederf van het leven nog verder groeien? Nee, er kan maar één conclusie zijn: de Here ziet het niet! Sterker nog: Hij vergeet zijn beloften, laat zijn volk maar aanmodderen en heeft het komende rijk van zijn liefde en genade niet meer voor de aandacht!

Afbeelding van het volk

Is dat zo?

In Zondag 6, antwoord 19 van de Catechismus leren en belijden wij dat de Here het evangelie van Christus en zijn verzoening en overwinning ‘van tevoren (heeft) laten afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven’. Tot die

‘gebruiken’ behoorde ook de kleding van de priesters en met name het ‘gala-uniform’ van de hogepriester. Een en al evangelische symboliek was dat, niet in de laatste plaats in de bijzondere versieringen die erop waren aangebracht.

Zo was daar, lezen we in Exodus 28:15, ‘een borsttas voor de orakelstenen’. Zo leest (en interpreteert!) de NBV wat in de NBG ’51 ‘een borstschild der beslissing’ heet. Het Hebreeuwse woord kan zelfs gewoon ‘sieraad’ betekenen, dus dat helpt ons weinig verder. Laten we maar eens naar de beschrijving in deze verzen kijken.

Het is een vakkundig geweven lap stof, van hetzelfde materiaal en dezelfde bewerking als de efod (NBG ’51), het vest of de schort (NBV) dat de hogepriester op zijn blauwpurperen siermantel droeg. Dezelfde stof, tussen haakjes, van het eerste dekkleed van de tabernakel en van de twee grote gordijnen. Zo toonde de hogepriester ook in zijn uniform dat hij helemaal thuishoorde in het huis van God: zijn schort (of vest) en borstlap waren gemaakt van de gordijnstof die bij de Here in de kamer hing.

Afgezien van allerlei kleine onderdelen had die lap stof twee bijzondere kenmerken. In de eerste plaats was hij vierkant. Tenminste als hij dubbelgeslagen was, en dat was de bedoeling (16). Een stevige lap stof dus van een span breed en twee span lang, die dubbelgeslagen een vierkant van (ca.) 20 bij 20 cm liet zien.

Een vierkante lap dus van prachtige stof. Maar dan komt het: de voorkant was bezet met twaalf gouden vattingen voor vier rijen van drie kleurige halfedelstenen, met daarin de namen gegraveerd van de twaalf stammen van Israël. Op zijn schouders droeg de hogepriester twee grote onyxstenen met in elk daarvan zes namen van de stammen gegraveerd; duidelijk, maar je moest de man wel apart op zijn schouders kijken om ze te kunnen lezen. Maar ‘op zijn hart’ (29) waren die twaalf namen van het volk van God in één presentatie te zien, prominent, kleurrijk, voor iedereen leesbaar. Geen wonder trouwens dat het een lap van dubbele dikte moest zijn: er moest een flink gewicht van goud en stenen (per stuk ca. 5 bij 7 cm!!) op bevestigd en gedragen worden!

Afbeelding van het leven

Die laatste notitie, over het uiterlijk van de borstlap, brengt ons bij een tweede functie die het sierstuk had, naast de presentatie van het volk van God. In vers 30a staat, volgens de NBV, dat in de borsttas de twee orakelstenen lagen. De NBG ’51 zei dat in het borstschild der beslissing de Urim en de Tummim gelegd moesten worden. Bij alle verschil van woordkeus gaan beide vertalingen van twee dezelfde veronderstellingen uit: a. dat de borstlap een tasje was (van een dubbelgeslagen lap immers) en b. dat er sprake was van een soort dobbelstenen. Ik denk dat de eerste gedachte (een tasje) sterk door de tweede is beïnvloed: voor twee stenen moet een plekje zijn.

Maar wat de eerste veronderstelling betreft: hoe gedetailleerd alles ook beschreven is, van heel of half dichtnaaien lezen we niets. Wel staat er nadrukkelijk (28) dat de lap stevig en strak moest worden bevestigd om niet te kunnen verschuiven; dat biedt weinig mogelijkheid om aan een ruimte te denken waarin een hand gestoken kan worden om twee stenen te pakken. En, zoals gezegd, het dubbelslaan had duidelijk een andere bedoeling: de stevigheid om het gewicht van goud en stenen te kunnen dragen.

Kortom: de gedachte van een tasje is niet te handhaven. Dus moet vers 30 gelezen worden als: leg de urim en tummim niet *in*, maar *op* de borstlap – het Hebreeuws staat die vertaling ook toe.

Erop? Maar dat betekent dan dat die zgn. urim en tummim geen twee orakelstenen zijn, maar gewoon een andere aanduiding voor de twaalf stenen met hun namen van de stammen. Wat er

op de borstlap bevestigd zit, wordt op drie manieren aangeduid: de namen van Israëls zonen (29a), urim en tummim (30a NBG '51) en beslissing of rechtszaak (30b NBG '51). Drie aanduidingen voor dezelfde zaak.

Op dat derde, die 'beslissing', kom ik nog terug. Maar het is duidelijk dat er veel afhangt van de betekenis van die twee woorden 'urim' en 'tummim'. We moeten gissen. Gezien het Hebreeuws is het aannemelijk dat we moeten denken aan een tweeslag als 'lichtglans' en 'onberispelijkheid' (voor dat laatste vgl. Gen. 17:1). Dat straalden de stenen uit. Enerzijds de lichtglans van Gods beloften en zijn genade, anderzijds de onberispelijkheid van het leven in zijn dienst (vgl. Matt. 5:48).

Kortom: de hogepriester draagt het volk en zijn leven in Gods verbond op het hart en presenteert dat nadrukkelijk.

Afbeelding van het recht

Alleen: voor zo'n leven van Gods volk, zo'n leven in zijn koninkrijk, moet er nog veel strijd gestreden worden en veel recht gesproken! De borstlap van de hogepriester heeft nog een derde functie. In vers 15 heette hij – en ik citeer hier weer even de NBG '51 – 'borstschild der beslissing' en aan het slot staat (vs. 30b) dat Aäron 'de beslissing' op zijn hart moet dragen. De NBV leest dat woord 'beslissing' in beide gevallen toe naar zijn opvatting over de urim en tummim als orakelstenen. Maar als we die gedachte aan twee concrete (dobbel)steentjes loslaten, krijgt het woord weer zijn eigen kleur. Dan gaat het over een rechterlijke uitspraak, een zaak van recht.

Wat bedoelt de Schrift? We weten dat in zeer bijzondere zaken de Here werd geraadpleegd. En we kennen twee voorbeelden van David die dan de hogepriester laat komen in vol ornaat, te weten: met de priesterschort (efod) en de borstlap (1 Sam. 23:9 en 30:7). De beschrijving van dat optreden heeft de gedachte in de hand gewerkt aan een tasje met orakelstenen. Maar die gedachte hebben we niet nodig, want de hogepriester droeg het recht, de rechtszaak van het volk van God nadrukkelijk zichtbaar op het hart.

Zo hebben we de drie functies van het sierstuk op de borst, op het hart van de hogepriester compleet: hij presenteerde het gave en sierlijke volk van God, zijn glanzende leven in de dienst van God en het recht van Gods verbond dat in de strijd tegen zonde en bederf gehandhaafd werd.

Van afbeelding naar werkelijkheid

Allemaal schaduw en afbeelding van het evangelie van Christus' verzoening en overwinning, zegt Zondag 6. Is de hogepriester in eigen persoon een 'dia vooraf' van Christus – projecteer hem op het scherm en je ziet onze Heiland staan! –, dan is het sierstuk op zijn borst een 'dia vooraf' van alles wat onze Hogepriester in de hemel zichtbaar op zijn hart draagt.

We hadden het er nog niet over gehad, maar waaraan doet dat opvallende vierkant van gouden vattingen en kleurrijke stenen denken? Wat dacht u van de gouden stad uit Openbaring 21? Die merkwaardige kubus (16) – als het heilige der heiligen van tabernakel en tempel, maar dan wel van 12.000 stadiën (x ca. 192 m = ca. 2300 km...!) –, met haar viermaal drie paarlen poorten met de namen van de twaalf stammen van Gods *wereld*volk erop en haar fonkelende fundamentstenen met de namen van de twaalf apostelen van het Lam. En de plattegrond ervan draagt onze Heiland op zijn hart – of Hij ook betrokken is bij de bouw van zijn kerkstad en de groei van haar bevolking!

Maar ook het leven in die stad is zonder Hem niet denkbaar. Een stralend volk laat de hogepriester zien, zeiden we. Ja, maar dan wel in de glans van *Christus*' verzoenende genade. En een volmaakt leven in Gods dienst? Alleen in de kracht van *Christus*' heiligende genade kan zo'n leven groeien.

En onderweg naar de stad is het recht van het koninkrijk alleen bij deze Hogepriester veilig. Hij droeg het op zijn hart en ging ervoor de dood in. Hij draagt het op zijn hart en blijft het verdedigen en handhaven onder zijn volk. Sterker nog: Hij maakte dat recht van zijn genade onder de volkeren bekend, want zijn stad en zijn volk zijn wereldwijd.

De Heer ziet het niet?

Wat een prachtig verhaal, van die fraai versierde dienaar in het Oude Verbond naar de Hogepriester van het Nieuwe. En wat een prachtige perspectieven die om vervulling vragen. Maar hoe begonnen we ook weer? In de ellende van de wereld en het bederf van het leven is van al dat moois vaak maar heel weinig te zien. Zo erg dat we ons soms wanhopig afvragen – zeker als we straks weer een nieuw jaar ingaan – wat de Here zelf er eigenlijk nog van ziet. Sterker: of Hij zijn beloften, de perspectieven van het nieuwe volk in de nieuwe stad nog wel voor ogen heeft.

Weet u wat de sleutel is van dat verhaal van de borstlap? Dat de Here *Zichzelf* de kans niet geeft ons te vergeten, en zijn beloften van de stad, en zijn recht tegen het onrecht. Want Hij kleedde zijn dienaar aan met dat demonstratieve sierstuk op zijn borst 'om, telkens als hij het heiligdom binnengaat ... de Heer steeds opnieuw aan hen te herinneren' (29).

En die dienst van Aäron met zijn sierstuk is overgenomen en vervuld door een nieuwe door God aangestelde Hogepriester met een eeuwige dienst in de hemel: zijn eigen Zoon. *Dat* komt even dicht bij Hem! Artikel 26 NGB zegt dat God wel wist wat voor een absolute topadvocaat wij nodig hadden; daarom gaf Hij zijn eigen Zoon. In Persoon draagt Hij dagelijks Aärons sierstuk om de Vader te herinneren aan zijn volk, het leven van zijn volk en het recht van zijn rijk.

Zouden wij bij God uit beeld zijn? Het kan wel eens zo lijken – en in 2009 zal dat niet anders zijn dan in 2008. Goed misschien om op de nieuwjaarsdag na de oudejaarsavond die prachtige dia nog eens te bekijken. 'Ik zie Hem staan,' riep Stefanus onder een regen van stenen vol satanische vijandschap – model van de strijd en het lijden van de kerk én de wereld van Christus. Wij zagen Hem staan in Exodus 28. En dagelijks ziet de Vader Hem staan, in het hemels heiligdom. En Hij vergeet ons en de zaak van zijn plan en rijk geen enkel moment! Zo wordt elke dag een dag in zijn tegenwoordigheid en onder zijn zorgende ogen!